

Самостійна робота 7. Захист прав на об'єкти інтелектуальної власності

Мета: навчальна - навчити основним поняттям теми; виховна - запевнити студентів у необхідності знань з даної теми для подальшої практичної діяльності; сформувати у студентів полілінгвістичне мислення, пасіонарність через любов до української мови, внутрішнє багатство через любов до обраної професії, прагнення до поширення українських традицій через комерціалізацію знань. Домінуючі методи навчання: лекція, евристична бесіда, розповідь. Домінуючі принципи навчання: науковість, виховуюче навчання, зв'язок теорії з практикою

План

1. ЗАХИСТ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ
2. ЗАХИСТ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ
3. ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

1. ЗАХИСТ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

Міжнародний альянс з інтелектуальної власності (ІПА) оприлюднив звіт про охорону і захист авторського права у 2015 р. Звіт ІПА інформує Уряд США, що, не зважаючи на складне політичне становище, дії Уряду України недостатні й викликають розчарування в авторів звіту, бо темпи реформ, направлених на боротьбу з явищами, які привели Україну до визнання США країною піратом №1 у світі, повільні.

Протягом декількох останніх років головні претензії США стосувалися трьох критичних проблем у сфері прав інтелектуальної власності в Україні — це відсутність:

- 1) ефективних і системних засобів боротьби з порушенням авторського права і суміжних прав в Інтернеті;

2) несправедливого, непрозорого адміністрування системи збору авторської винагороди;

3) механізмів впровадження ліцензійного програмного забезпечення урядовими установами України.

З досліджень ПРА цього року випливає, що основні претензії у звіті стосуються економічних інтересів правовласників США, тобто акцентується на їхніх збитках. Але зважаючи на те, що політика і практика України щодо функціонування інституту права інтелектуальної власності залишається неідеальною, торговий представник визначив, що на сьогодні політична ситуація в Україні змушує не застосовувати ніяких дій, і цінує ті стосунки, які складаються останнім часом з урядом України і які направлені на постійну взаємодію у вивченні проблеми: як поліпшити виявлені проблеми і загальний режим застосування інтелектуальної власності.

Отже, і в подальшому Сполучені Штати очікують плідну співпрацю з урядом України, незважаючи на економічну шкоду, яку несуть правовласники США та інші власники авторських прав в Україні. ПРА закликає уряд США плідно працювати з урядом України для вирішення та усунення недоліків якомога швидше, не зважаючи на сьогоднішні обставини.

В 2015 році ПРА вважає пріоритетом для уряду України правові реформи і рекомендує наступні дії:

- поліпшити правове регулювання організацій з колективного управління - застосувати кримінальну відповідальність та судове переслідування власників сайтів, які розміщують на безоплатній основі кіно, книги, музику, ПЗ тощо, а також розібратися з власниками BitTorrent.

- ввести в дію принципи, які б унеможливили використання ліцензій без дозволу правовласників.

Також у звіті йдеться про наявність в Україні організованих злочинних синдикатів і пропозиція активної боротьби з ними.

Щодо правових реформи, то ПРА пропонує Україні спрямування їх на:

- зміни до закону про авторське право, закону про телекомунікації та Кодексу про адміністративні правопорушення, з метою сприяння ефективному реагуванню боротьби з інтернет-піратством, в тому числі:

(1) забезпечення правових стимулів для провайдерів, які співпрацюють з правовласниками і ефективно борються з інтернет-піратством;

(2) визначитися з переліком послуг, які сприяють порушенню авторського права і суміжних прав або які полегшують таке порушення;

(3) забезпечити судову заборону порушень в Інтернет, ввести мито для провайдерів та зобов'язати їх надавати інформацію в правоохоронні органи і правовласникам.

У жовтні 2014 року міжнародні експерти в сфері інтелектуальної власності підготували деякі пропозиції до змін у законопроект Державної служби по боротьбі з порушеннями в Інтернет, щоб належним чином вирішити вище наведені проблеми. Їх треба негайно прийняти. А також забезпечити? прийняття Закону про колективне управління, в якому би містилися вимоги сформульовані у звіті ПРА за 2015 Special 301: Україна, та відповідали б статті 168-ЄС Угоди України про Асоціацію з ЄС щодо двосторонніх угод з іноземними організаціями та вимогою працювати прозоро і ефективно;

- зміни до закону про авторське право і Кримінальний кодекс, для того, щоб зробити самсording в кінотеатрах незаконною діяльністю, а також зміни до закону про кінематографію щодо місцевого виробництва фільмокопій;

- кримінально-виконавчі дії, в тому числі судові переслідування за порушення в цілому на відкритих ринках, вулицях і недалеко від місцевих магазинів і супермаркетів.

- адміністративні та митні норми права, які б були орієнтовані проти соруіghtinfringing кабельного мовлення і ретрансляцію публічного сповіщення на радіо і ТБ. Посилення прикордонного контролю, особливо вздовж кордону з Росією тощо.

У звіті перераховані всі популярні піратські сайти, які працюють в Україні, це: EX.ua (правда, у звіті згадується, що в 2014 році сайт спілкувався з правовласниками і видаляв контент з порушеннями); extratorrent.cc; sumotorrent.sx; futubox (хоститься в Румунії, але управляється з України); newalbumreleases.com (хоститься в Україні); jams.to (хоститься в Україні).

У звіті згадується, що хостинг надається сотням піратських сайтів і торрентів, таким як torrentbit.net, btloft.com, bitloft.org, torrentz.cd, torrentpond.com, btmon.com, torrentz.wf та ін.

Дослідники Альянсу обурюються, що в 2014 році жодна кримінальна санкція не була застосована в Україні у справах про інтернет-піратство (відповідно до користувачів, адміністраторів або власників сайтів). Також згадуються локальна мережа (LAN) за межами Києва, де на FTP на високій швидкості можна знайти і скачати масу контенту, з порушенням права правовласників.

На думку авторів звіту в Україні повинні працювати тільки ті організації, які близькі до ПРА, а всі інші так чи інакше, на їхню думку, працюють непрозоро і неефективно. До ДСІВ закидаються претензії щодо неправомірності визнання уповноваженою за збори авторської винагороди за приватну копію ВААП.

Узагалі звіт ПРА містить багато упереджених, бездоказових суджень і відповіді на це повинні бути обгрунтованими, на що ми всі сподіваємося.

Серед пересічних громадян України і досі ще побутує думка про безкарність піратства щодо об'єктів інтелектуальної власності на вітчизняному ринку. Справді, слід визнати, що таке зустрічається ще досить часто. Пригадайте хоча б, як нещодавно у столиці тракторами троцили гори неліцензійних компакт-дисків. І це не дивно, адже країна, виборсуючись з тенет колоніального минулого не може змінитися вмить. Однак, як казали мудрі еліни: "Двічі не можна вступити у ту саму річку". І вже сьогодні в Україні питанню захисту об'єктів інтелектуальної власності почали приділяти чільну увагу. Так 10 січня 2002 року Верховна Рада України прийняла зміни і

доповнення, внесені до українського законодавства стосовно об'єктів інтелектуальної власності. А 17 січня 2002 року під тиском світової громадськості, зокрема США в Україні прийнято Закон "Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування". Можна довго сперечатися про зміст Закону, але у принципі заперечувати його необхідність для України сьогодні мабуть ніхто не наважиться.

Країна почала уважно приглядатися до фактів порушення прав власників об'єктів інтелектуальної власності і виявлена контрафактна продукція зразу вилучається з продажу. Причому такі дії обов'язково супроводжуються адекватною відповіддю недобросовісним торгівцям та виробникам з боку держави. У складі українських силових структур успішно почали функціонувати спеціальні підрозділи з контролю над дотриманням законодавства у сфері інтелектуальної власності та захисту економічних інтересів держави. В Україні, як Ви знаєте, в останні роки створено і діє законодавче поле з цього питання. Майже усі міжнародні акти у галузі інтелектуальної власності чинні зараз і в Україні. Звичайно, нам ще далеко до ідеалу. Тим не менше, не можна не помічати позитивних змін, які відбуваються на наших очах. Ринок товарів та послуг поступово цивілізується. Усе більше підприємців усвідомлюють необхідність захисту об'єктів інтелектуальної власності, якими вони володіють, користуються або пропонують на ринок. Споживачі сьогодні активніше починають виявляти свою прихильність до певних товарних знаків, цікавляться місцем походження товару, назвою фірми виробника тощо. Тобто, непомітно але впевнено і невідворотно саме життя поступово втягує нас у вир стосунків притаманних світовому товариству.

Раніше, за радянських часів, коли виключні права на майже усі об'єкти інтелектуальної власності належали державі, дістати економічну вигоду від використання, наприклад, власного винаходу було практично неможливо.

Сьогодні ситуація в Україні, хочеться вірити, зміниться на краще. На законодавчому рівні держава не тільки декларує, але й вже робить тверду спробу опікуватись правами власників усіх без винятку об'єктів інтелектуальної власності, а також слідкувати за виконанням цих прав. На жаль, найскладнішим у цьому процесі, як не дивно, виявились не якісь юридичні колізії, а саме банальна "ломка стереотипів" і вироблення у наших громадян законслухняності та цивілізованого підходу до форм і методів технологічного обміну на ринку товарів та інформаційних продуктів. Слід визнати, що цей процес, як показує практика, досить складний і тривалий. Він пов'язаний з психологічною інерцією, притаманною будь-кому суспільству. Тим більше нашому, де панувало "телефонне право" і практично були відсутні правові традиції охорони об'єктів інтелектуальної власності. От саме у цьому Ви і маєте допомогти собі, своїм нащадкам і своїй Батьківщині. Тільки від Вас залежить, прискориться і цивілізується цей процес чи ні. Саме Ви, Ваше покоління маєте стати справжніми хазяями власних творів, винаходів тощо. На Ваших очах Україна обов'язково стане повноправним членом світового співтовариства, увійде у всі європейські структури і нарешті розквітне. Звичайно, можна обрати і іншу долю, наприклад, емігрувати. Ми жодним чином не судимо цих людей, кожен обирає свій шлях широкий. Та по щирості, безперечно, століття національних принижень і активного виховання безбатченків дало свої гірки плоди. І все ж дуже не хотілося щоб хтось із Вас спокусився і шукав кращої долі за горами та морями. Адже Батьківщина, як мати у кожного лише одна! Тож перетворити нашу державу Україну у справді рідний дім - це завдання кожного з її громадян. Його ніхто не давав і ніхто за це нас не питає, окрім хіба що власного серця і душі.

Окремий V розділ Закону спеціально присвячено цивільно-правовому захисту авторського права і суміжних прав. Окрім відшкодування прямих матеріальних збитків, а також стягнення прибутків, за порушення авторського права або суміжних прав суд стягує з винних штраф у розмірі 10 відсотків від суми, що присуджена на користь позивача. Виплата компенсації, яка

визначається судом, може сягати 50000 мінімальних розмірів заробітної плати, встановлених законодавством України, і використовується замість вищезгаданих відшкодувань. Сума штрафів направляється у встановленому законодавством порядку до відповідних бюджетів. Порушник авторського права і суміжних прав зобов'язаний також відшкодувати особам, які мають авторське право і суміжні права, моральну шкоду в розмірі, що визначається судом.

Суд може винести рішення про вилучення чи конфіскацію всіх контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення, щодо яких встановлено, що вони були виготовлені або розповсюджені з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту. Це стосується усіх кліше, матриць, форм, оригіналів, магнітних стрічок, фотонегативів та інших предметів, за допомогою яких відтворюються примірники творів, фонограм, відеограм, програм мовлення, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх відтворення і для виготовлення засобів обходу технічних засобів захисту.

За рішенням суду вилучені контрафактні примірники творів (у тому числі комп'ютерні програми і бази даних), фонограм, відеограм, програм мовлення на вимогу особи, яка є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав і права якої порушено, можуть бути передані цій особі. Якщо ця особа не вимагає такої передачі, то контрафактні примірники підлягають знищенню, а матеріали і обладнання, що використовувалися для відтворення контрафактних примірників, підлягають відчуженню із перерахування виручених коштів до Державного бюджету України.

Як бачите, міри досить суворі. Тож слід зважати на це. Тим більше, що, як кажуть в Україні: "Немає в світі нічого таємного, щоб з часом не стало явним".

Більш детально з особливостями законодавчого закріплення авторських та суміжних прав можна ознайомитись, уважно прочитавши текст Закону.

Історія захисту авторських прав почалась мабуть разом з виникненням друкування, коли стало можливим тиражування літературних творів замість їх переписування. Суміжні права, як відомо, тісно пов'язані з авторським правом. Тому, мабуть, можна сказати і про суміжні права, що вони також мають давнє коріння. Хоча на офіційному рівні суміжні права почали захищатися порівняно недавно. Лавиноподібний процес розвитку технічних засобів запису та відтворення звуку і візуального зображення після другої світової війни спонукав людство до пошуку конструктивної взаємодії у царині захисту суміжних прав. Більшість існуючих міжнародних конвенцій щодо охорони об'єктів інтелектуальної власності являють собою синтез вже існуючих національних законів. На відміну від них, Римська конвенція, що присвячена охороні суміжних прав була вдалою спробою ввести міжнародні норми правового регулювання у національні законодавства. Після її прийняття у 1961 р. більше 60 країн прийняли національні закони, що регулюють правовідносини у сфері суміжних прав. Україна також прийняла Закон "Про авторське право і суміжні права. На той час державі ледь виповнилося 3 роки. Це сталося 23 грудня 1993 р. А у грудні 1996 р. всесвітня Дипломатична конференція прийняла угоду ВОІВ "По виконанню і фонограмам". Тобто, як бачите, процес творення законодавчого поля з суміжних прав на земній кулі ще продовжується.

Як вже зазначалось, традиційно розрізняють три різновиди суміжних прав: права виконавців на їх виконання, права виробників фонограм і відеограм на їх фонограми і відеограми та права теле- та радіостанцій на їх теле- та радіопроекти. По суті охорона суміжних прав передбачає захист прав тих, хто допомагає авторам творів доносити їх до людства. Тож послідовно розглянемо їх усі.

Захист прав виконавців. Але спочатку визначимось, кого можна вважати виконавцем. Виконавцем є особа, яка безпосередньо Доносить твір До глядача і (або) слухача із сцени, кіно- або телеекрана тощо. Тобто, - це актори, співаки,

музиканти, танцюристи та усі інші особи, що читають, Декламують, співають або грають, а також Диригент музичних і музично-Драматичних творів.

Якщо виконавців декілька, вони реалізують власні права тільки за взаємною згодою. Реалізація прав великих колективів виконавців, як наприклад, оркестрів, хорів, театральних труп або естрадних гуртів виконується режисерами, диригентами, солістами, керівниками трупи. З конкретними артистами питання, пов'язані з забезпечення суміжних прав, вирішуються у рамках укладених з ними контрактів, а також обов'язково мають знайти відображення у нормативних документах, які регламентують діяльність цих колективів.

За виконавцями визнаються майнові і немайнові права. Право на ім'я дозволяє виконавцю вимагати згадування його дійсного імені або псевдоніма, які не повинні викривлятися при будь-якій творчій інтерпретації твору. Нагадаємо ще раз, що право на ім'я не може ніяким чином відчужуватись і охороняється Довічно. При цьому будь-які зміни у виконанні можуть вноситись виключно із згоди виконавця.

Майнові права виконавців забезпечуються за рахунок закріплення за ними виключного права на використання виконання у будь-якій формі. При цьому кожне використання неодмінно має супроводжуватись виплатою винагороди. За виконавцем зберігається право дозволу чи заборони: кабельної чи ефірної передачі виконання; запису раніше не записаного виконання; надання для прокату фонограм чи відеограм із записом виконання.

Слід пам'ятати, що у разі, коли виконавець під час першої фіксації виконання безпосередньо дозволить виробнику фонограми чи виробнику відеограми її подальше відтворення, то вважається, що виконавець передав виробнику фонограми чи виробнику відеограми виключне право на розповсюдження фонограм, відеограм і їх примірників способом першого продажу або іншої передачі у власність чи володіння, а також способом здавання у майновий найм, комерційний прокат та іншої передачі. При

укладанні угоди про запис виконання з виробником фонограм (відеограм) право на нього відходить до виробника.

При цьому виконавець зберігає за собою право на одержання справедливої винагороди за зазначені види використання свого виконання через організації колективного управління або іншим способом.

Усі виключні права виконавців можуть передаватися іншій особі але виключно на підставі угоди. Як правило, у ролі посередника при виконанні цих операцій виступають організації, що управляють авторськими та суміжними правами на колективних засадах або повірені виконавців.

Слід окремо підкреслити, що в практиці майнових стосунків між виконавцем і виробником фонограм (відеограм) є певні особливості. Пам'ятайте, що майнові права виконавців можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються спосіб використання виконань, розмір і порядок виплати винагороди, строк дії договору і використання виконань, територія, на яку розповсюджуються передані права тощо. Визначені договором ставки винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

У разі, коли виконання використовується у аудіовізуальному творі, вважається, що виконавець передає організації, яка здійснює виробництво аудіовізуального твору або продюсеру аудіовізуального твору всі майнові права на виконання, якщо інше не передбачено договором.

У той самий час виконавцю не надається охорона від наслідування. Тобто виконавець не може заборонити колезі по мистецькому цеху наслідувати його власну манеру виконання. Цим часто користуються молоді артисти, що пробиваються нагору. Згадайте деяких співаків у молоді роки, коли вони наслідували улюбленому виконавцю аж поки не створювали свій неповторний стиль.

Захист прав виробників фонограм (відеограм). Давайте також і у цьому випадку введемо деякі роз'яснення. Виробниками фонограм (відеограм) визнаються усі без винятку фізичні та юридичні особи, які зініціювали та

взяли на себе відповідальність за перший звуковий запис (відеозапис) виконавця або інших звуків чи візуальної інформації.

За неможливості доведення зворотного виробником фонограми (відеограми) визнається особа, ім'я або назва якої позначені на цій фонограмі (відеограмі) або її футлярі.

До речі, охороні підлягають будь-які фонограми (відеограми). При цьому для надання охорони зовсім неважливо чи записаний твір вже охороняється Законом. Також для цього не має значення якість самого запису або наявність різних звукових ефектів чи матеріальна форма запису, а також зміст того, що записано.

Особливо наголосимо, що за виробником фонограм (відеограм) визнаються лише майнові права, передані йому автором або виконавцем, яким на правах Довічного належить особисте немайнове право, що ніколи не передається і не відчужується.

Виробнику фонограм (відеограм) належить виключне право на використання фонограм (відеограм) у будь-якій формі. Запам'ятайте, що виробнику фонограм (відеограм) також належить право на отримання винагороди за її використання незалежно від його методу. Виключне право у даному випадку означає право здійснення або надання дозволу на проведення таких дій:

- відтворення фонограми (відеограми);
- змінювання або переробка фонограми (відеограми);
- торгівля або їх розповсюдження в інший спосіб;
- імпортування фонограми (відеограми).

Крім того, виробник фонограми (відеограми), яка опублікована з комерційною метою, має право спільно з виконавцем, публічне виконання якого зафіксовано на цій фонограмі (відеограмі), на одержання винагороди за будь-яке її використання. Збором, розподілом та виплатою винагороди, як правило, займаються організації, що управляють правами виробників

фонограм (відеограм) і виконавців на колективній основі, чи повірені у повній відповідності до угоди з ними.

Слід, також, мати на увазі, що перехід у власність примірника фонограми (відеограми) сам по собі ще нічого не означає. Однак, якщо її примірники, що були легально опубліковані потраплять до торгової мережі, то їх подальше розповсюдження вже не вимагає дозволу виробника і не передбачає виплати йому винагороди. У той самий час власник фонограми (відеограми) не може займатися її комерційним прокатом чи здавати їх у майновий найм, тому що це право належить до виключних прав виробника.

Захист прав організацій кабельного та ефірного мовлення. Тут також спершу внесемо ясність у термінологію. Під організаціями кабельного та ефірного мовлення будемо розуміти радіо- і телестудії, а також інші організації, що займаються публічним розповсюдженням звукової та (або) зображувальної інформації як власного виробництва, так і виробництва інших організацій за допомогою ефіру або кабельних, або оптико-волоконних засобів передачі тощо.

Самі ці організації, як правило, не завжди створюють творчі доробки, а лише сприяють їх висвітленню і доведенню до уваги глядачів та слухачів. Однак такі заходи потребують значних капіталовкладень і тому діяльність цих організацій також вимагає правового захисту. Тобто має бути створене юридичне підґрунтя для економічного виправдання діяльності таких організацій.

У світовій практиці за організаціями кабельного та ефірного мовлення закріплюються виключні права на використання передачі у будь-якій формі та дозвіл на їх використання. Ну і, звичайно, виключні права цих організацій передбачають право на отримання винагороди за такий дозвіл. До речі, ці права розповсюджуються і на усі види передач, які створені безпосередньо самою організацією або виготовлені на її замовлення іншою особою. Пригадайте знамениті телесеріали зняті на замовлення провідних телестудій

країни. Крім того, до виключних прав організацій кабельного та ефірного мовлення належить ще й дозволяти чи забороняти іншим особам:

- публічне сповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції;
- фіксацію своїх програм на матеріальному носії та їх відтворення;
- публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом;
- поширення на території України чи з території України сигналу із супутника, що несе їх програми, розповсюджуючим органом, для якого цей сигнал із супутника не призначався.

Дія вказаних прав не розповсюджується на випадки, коли запис передачі був виконаний з дозволу цих організацій або її відтворення відбувається за тих самих умов.

Стосовно авторського права і суміжних прав, слід зазначити таке. Згідно зі ст. 50 Закону України "Про авторське право і суміжні права" порушенням, що дає підставу для судового захисту, є ряд дій, вчинених будь-якою особою стосовно немайнових та майнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав. Під ці дії підпадає будь-яке піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав, пов'язане з незаконним відтворенням, розповсюдженням або іншим використанням контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення. Крім того, дії вважаються неправомірними і при звичайному ввезенні на митну територію України контрафактних творів, а також при їх ввезенні з метою їх розповсюдження чи публічного сповіщення творів, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Порушення авторського права і суміжних прав тягне за собою відповідальність згідно з чинним адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством України. Так, діючий Кримінальний Кодекс України (ККУ), ст. 176 "Порушення авторського права та суміжних прав"

передбачає кримінальну відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.

Необхідно зазначити, що суб'єктивна сторона цього злочину характеризується умислом. І вважається, що мотиви порушення авторських і суміжних прав не мають значення для кваліфікації злочину.

Як бачите, санкції, які застосовуються до порушників авторського і суміжного права, досить суворі. Тому, перш ніж розпочати використання будь-якого твору, спочатку слід пересвідчитись, кому належать авторські і суміжні права та укласти з власником відповідну угоду, щоб потім не нарікати на свою тяжку долю.

2. ЗАХИСТ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Одним з основних завдань, які постали перед нашою державою у зв'язку з інтеграцією країни до світових та європейських структур, було приведення чинного законодавства у сфері охорони прав промислової власності у відповідність до світових стандартів.

Загально визнано, що об'єкти промислової власності є важливою і невід'ємною складовою економічного розвитку будь-якої держави. В Україні захисту від порушень виключних прав на об'єкти промислової власності також надають великого значення. Правові засоби захисту вже набутих прав передбачені у відповідних статтях низки Законів України: про охорону прав на винаходи і корисні моделі - КМ, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем-ІМС, а також обумовлені у різних національних кодексах.

В основному Законі країни - Конституції України - у ст. 54 кожному громадянину гарантується право на захист його інтелектуальної власності, моральних та матеріальних інтересів. Так, будь-яке посягання на права власника патенту на винахід чи корисну модель, передбачене ст. 34 Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", вважається порушенням прав власника патенту і тягне за собою відповідальність згідно з

чинним адміністративним, цивільним та кримінальним законодавством України. Для промислових зразків ця норма визначена у ст. 26 Закону України "Про охорону прав на промислові зразки". Стосовно власників знаків для товарів і послуг - ст. 20 Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг". Для власників зареєстрованої топографії ІМС - ст. 21 Закону України "Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем".

Порушенням прав власника патенту на винахід чи корисну модель визнаються дії з боку будь-якої особи щодо виготовлення, пропонування для продажу, введення в господарський оборот, застосування або ввезення чи зберігання з зазначеною метою об'єкта, що охороняється патентом.

Аналогічні норми є чинними і для інших об'єктів промислової власності. Наприклад, порушенням прав власника визнаються дії з боку будь-якої особи щодо застосування до зареєстрованого знака, позначеного на упаковці товарів чи у рекламі іншого позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати.

Для топографії ІМС таким порушенням визнаються дії з боку будь-якої особи, що без дозволу власника копіює топографію або займається виготовленням ІМС із застосуванням даної топографії, або будь-яких виробів, що містять такі ІМС. Крім того, порушенням визнаються також дії, пов'язані з ввезенням таких ІМС та виробів, що їх містять, на митну територію України. Також до порушень відноситься пропонування для продажу, продаж, зберігання із зазначеною метою та інше введення в обіг ІМС, виготовленої із застосуванням зареєстрованої топографії, та будь-яких виробів, що містять такі ІМС.

На вимогу власника патенту чи свідоцтва таке порушення повинно бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику патенту заподіяні збитки.

Вимагати поновлення порушених прав власника патенту або свідоцтва може також особа, яка придбала ліцензію, якщо інше не передбачено в ліцензійній угоді.

Для захисту виключного права власник повинен довести, що його патент або свідоцтво було порушено. Таким чином, у справах про контрафакцію,

тобто порушення прав на патент або свідоцтво, центральним є питання збирання доказів про факти такого порушення. Необхідно розуміти, що цей процес є дуже трудомісткий. Особливо важким є одержання доказів у справах про порушення прав на такий об'єкт винаходу як способу, оскільки при цьому необхідно мати доступ на підприємство порушника.

Наведений перелік контрафактних дій є вичерпним, тобто будь-які інші дії не можуть переслідуватись за Законом. Слід зазначити, що перелічені дії є окремими випадками протизаконного використання об'єкта, що охороняється, і мають самостійне значення. Іншими словами, будь-яка із зазначених дій, наприклад, виготовлення, вже вважається порушенням Закону.

Самостійність вказаних складів правопорушень полягає у тому, що за кожен з них власник прав може переслідувати порушника свого патенту.

Раніше первісними формами правопорушень виступали лише несанкціоноване виготовлення продукту та застосування способу. Але з часом, в результаті ринкових перетворень, що пов'язані зі спеціалізацією підприємств, розвитком кооперації, стало необхідним забезпечення ефективного захисту продукту на всіх етапах просування його до споживача: виготовлення, зберігання, ввезення, пропонування до продажу, продаж тощо.

Необхідно враховувати, що кожна форма протиправного використання має свої особливості. Наприклад, сам по собі факт виготовлення контрафактного товару вже є правопорушенням і не залежить від подальшого введення товару в обіг. Однак слід пам'ятати, що таке виготовлення має носити характер промислового і провадитись з комерційною метою. Це також є цілком слушним для такої форми контрафакції, як ввезення товару на митну територію із порушенням прав інтелектуальної власності. Цей вид правопорушення також не залежить від подальших дій порушника щодо такого товару.

У той самий час, що стосується зберігання контрафактного товару, наявність умислу на подальші дії (наприклад, пропонування до продажу, продаж) є вирішальним для кваліфікування його як правопорушення, тому, що сам факт зберігання ще не є підтвердженням намірів порушника ввести товар у господарський обіг.

Тому слід визнати: правильна кваліфікація порушення прав власника має першочергове значення для захисту його майнових інтересів.

Слід враховувати, що не усі дії, які порушують права на об'єкт, можна вважати введенням в господарський обіг. Виготовлення певного виробу, наприклад, вважають введенням до господарського обігу. Такий підхід при кваліфікації правопорушення може призвести до суттєвого звуження патентної монополії власника прав.

Окрім цього, не можна некоректно застосовувати поняття "попереднього користування" стосовно винаходів, розуміючи під цим виготовлення дослідних зразків або дослідних партій. Слід завжди розуміти, що термін "попереднє користування" має чіткий юридичний зміст. Винятком з патентної монополії є використання винаходу особою, яка Добросовісно та самостійно його запровадила або зробила для цього необхідні приготування (підготувала виробництво). Мова йде про виробника, який сам дійшов до цього винаходу, не знаючи про подану заявку, та вклав в його реалізацію значні кошти.

Іноді, невірно кваліфікуються правопорушення, Власники прав намагаються притягти до відповідальності осіб, які юридично не порушували їх права. Наприклад, розробка технічної документації, в якій використано чужий винахід чи корисна модель - КМ, не може вважатись порушенням патенту як "інше введення у господарський обіг". При цьому неправомірно посилаються на те, що така документація є "науково-технічним продуктом, який передається замовнику". Те саме стосується промислових зразків та топографій ІМС.

Тут наявним є ототожнення правопорушуючої дії з терміном "інше введення у господарський обіг".

Слід зазначити, що розробника технічної документації майже неможливо притягти до відповідальності, якщо не доведена його співучасть у виготовленні продукту, в якому використано чужий винахід (КМ, промисловий зразок чи топографія інтегральних мікросхем-ІМС). Продукт визнається виготовленим у тому випадку, коли він матеріалізований у реальному об'єкті господарської діяльності, наприклад, пристрої, а не у науково-технічній документації.

Таким чином, до відповідальності слід притягати тільки виробника контрафактної продукції, яка виготовляється на підставі переданої йому технічної документації.

Не можна притягувати до відповідальності осіб, які використовують чужий винахід у випадках, чітко обумовлених чинним законодавством (див. п. 2 ст. 31 Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", а саме:

- у конструкції чи при експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково знаходиться у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що винахід (корисна модель) використовується виключно для потреб зазначеного засобу;
- без комерційної мети;
- з науковою метою або з метою проведення експерименту;
- за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія тощо);
- при разовому виготовленні ліків в аптеках за рецептом лікаря.

Аналогічні норми містять відповідні законодавчі акти стосовно інших об'єктів. Окрім цього, не вважаються також порушенням прав власника дії, котрі підпадають під так звану доктрину "вичерпання прав", що встановлено у пункті 3 вищезазначеної статті. Тобто, якщо особа добросовісно придбала виріб, в якому використано винахід, що охороняється, мається на увазі, що

виріб виготовлено за згодою власника прав, власник патенту не має права вимагати від покупця сплати додаткових коштів чи забороняти йому використовувати куплений виріб на власний розсуд. Наприклад, придбаний у магазині млин для кави, що захищений патентом на винахід, не надає власнику патенту права вимагати від кожного покупця сплати "роялті" за кожен склянку намеленої кави. Це також стосується верстатів, інструментів та інших засобів виробництва.

Чинним законодавством України встановлено відповідальність за порушення прав власника патенту. Відповідно до ст. 30 Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" (для товарних знаків ст. 21 відповідного Закону, для промислових зразків - ст. 27, для голографій ІМС - ст. 22) спори, пов'язані з його застосуванням, вирішуються судом, арбітражним або третейським у порядку, встановленому чинним законодавством України. Суди, відповідно до їх компетенції, розглядають спори про авторство на винахід і корисну модель, встановлення власника патенту, порушення майнових прав власника патенту, укладання та виконання ліцензійних договорів, право попереднього користування, винагороду винахіднику (автору), компенсації. Суди розглядають також інші спори, пов'язані з охороною прав, що надаються цими законами.

Статтею 177 ККУ "Порушення прав на об'єкти промислової власності" передбачається відповідальність за незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, кваліфікованого зазначення походження товару, топографії інтегральних мікросхем, сорту рослин, якщо ці дії завдали матеріальної шкоди у великому розмірі. Цей злочин карається штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, призначених для її виготовлення. Крім того, у цій же статті передбачені наслідки для осіб, що вчинили такі дії повторно, припустились службових злочинів або завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі. Матеріальна шкода

вважається завданою в особливо великому розмірі, якщо її вартість у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

3. ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Тепер Ви вже маєте певне уявлення про відповідальність за порушення авторських і суміжних прав, а також об'єктів промислової власності. Крім того, Ви також дещо обізнані і з ККУ. Давайте поміркуємо разом ще над одним важливим питанням. Чи може пересічний громадянин захистити свої права на об'єкти інтелектуальної власності? Відповідь на нього потребує чіткого розуміння ситуації, в якій опиняються багато власників цих об'єктів. Крім того, сьогодні дати правильну відповідь на це питання можливо лише після відповіді ще на одне запитання: "Чи варто витратити кошти, час та власні нерви на забезпечення правової охорони об'єкта і що це дасть його власнику?" Логічним у ринковій ситуації мабуть буде зважити економічну доцільність таких дій. Якщо Ви уважно прорахували усі "за" та "проти", і "за" переважають, то чинне законодавство дозволить Вам забезпечити захист своїх законних інтересів.

Однак Ви також повинні зважити і на те, що порушник буде зятято захищатись. Порадившись з фахівцем, він обов'язково подасть зустрічний позов. У випадку суперечки про промислову власність, наприклад, про визнання Вашого патенту чи свідоцтва недійсним. Це звична тактика відповідача. Він буде намагатися довести, що його правопорушення просто не підпадає під обсяг охорони конкретного об'єкта промислової власності. Посилаючись на правові підстави, відповідач може намагатися оскаржити чинність Вашого охоронного документа. Наприклад, стосовно винаходу, він може спробувати опорочити його новизну, доводячи очевидність винаходу або його винахідницький рівень, посилаючись на недостатність чи неповноту опису винаходу для його впровадження, на те, що винахід не є корисним, тобто не має промислової придатності, на те, що патент був виданий шляхом

введення патентної експертизи в оману, із викривленням фактів або на те, що винахід був протиправно запозичений з іншого патенту. Методи захисту можуть бути зухвалими і різними, тож до цього Ви маєте бути готові.

Отже остаточне рішення залишається за Вами. Ще раз зважте, чи зможете Ви перемогти, спираючись не тільки на правду, яка, звичайно, на Вашому боці. Адже для перемоги у судовій справі обов'язково потрібні немалі фінансові та інтелектуальні ресурси. Тож зважте, чи володієте Ви їх достатнім запасом, щоб розпочинати судову справу. Крім того, пам'ятайте, що її ведення вимагатиме від Вас чималих духовних і моральних зусиль. І, нарешті, нагадаємо, головне - спробуйте ще раз, без емоцій та образ оцінити, чи варта гра свічок?

Якщо Ви все ж вирішили звернутися до суду, намагайтеся обов'язково перемогти. Але якщо на якомусь етапі процесу Ви відчуєте, що можна досягти мирової, без вагання погоджуйтесь на таку угоду, звичайно з прийнятними для Вас умовами. Тому що "поганий мир завжди кращий за добру війну". Вдумайтесь, адже Ви збережете свої ресурси, нерви і, головне, забезпечите свої інтереси, заради чого все і робилось. Отже, як кажуть німці: "З кожного свинства, треба мати хоча б шматок шинки".

І ще на одному аспекті судового розгляду Вашої справи хочеться зупинитися окремо. Звичайно, Ви відчуваєте себе скривдженим і безперечно компетентним, і вважаєте, що у змозі самостійно довести власну правоту і захистити свої права. Але не поспішайте і трошки зачекайте, нехай вгамується вибух від перших загострених емоцій. Адже трішки поміркувавши, Ви не будете мабуть заперечувати, що, як і у кожній справі, у судовий також є потреба у спеціальних знаннях, вміннях та зрештою і у навичках, яких у Вас просто не може бути. Звичайно, якщо Ви не спеціалізуєтесь на цьому. Адже логіка підказує, що для цього треба не тільки юридично грамотно оформити документи, а й виробити стратегію і тактику ведення процесу. До того ж, судова практика показує, що, як правило, самостійно забезпечити весь комплекс цих робіт невеличке підприємство або сам автор навряд чи буде в

зможі . І повірте, як би Ви не були ображені, і як би Ви ретельно не готувалися до судового реваншу, нажаль, без допомоги фахівців шансів. знову ж, як підтверджує життя, у Вас майже ніяких. Як це не прикро, нам, однак, слід визнати, що у сучасному українському складному світі всі справи вирішують ті, у чийх руках більш спритні фахівці-юристи. Це також і наша щира думка, до того ж помножена на власний досвід. Отож будьте розумні і не повторюйте чужих помилок. Можливо цей посібник і з'явився на світ саме через бажання авторів переконати майбутніх творців інтелектуальних шедеврів у елементарній істині. Не знаючи законів ми не тільки ризикуємо потрапити під прес відповідальності, а головне, як це не парадоксально, самостійно і добровільно обмежуємо власні права!

Ринок юридичних послуг у сфері інтелектуальної власності в Україні тільки починає зароджуватись. Економічна криза звичайно не сприяє виникненню нових форм бізнесу, але окремі юристи та деякі юридичні фірми вже мають певний досвід щодо захисту інтересів власників прав на об'єкти інтелектуальної власності у судах. Перелік цих осіб не є секретом. Він регулярно публікується у довідниках, що щорічно, а то й частіше видаються у будь-якому з обласних центрів України.

На початку лекції викладач поставив запитання проблемного характеру: „Чому Міжнародний альянс з інтелектуальної власності (ІПА), не зважаючи на недостатні дії Уряду України щодо охорони і захисту авторського права, відповідно Звіту ІПА за 2015 р., вирішив не застосовувати ніяких дій?” Відповідь: „З досліджень ІПА цього року випливає, що основні претензії у звіті стосуються економічних інтересів правовласників США, тобто акцентується на їхніх збитках. Але зважаючи на те, що політика і практика України щодо функціонування інституту права інтелектуальної власності залишається неідеальною, торговий представник визначив, що на сьогодні політична ситуація в Україні змушує не застосовувати ніяких дій, і цінує ті стосунки, які складаються останнім часом з урядом України і які направлені

на постійну взаємодію у вивченні проблеми: як поліпшити виявлені проблеми і загальний режим застосування інтелектуальної власності.”